

Kõne TNG 70. juubelil aastal 1999

Kallid kooliõed ja koolivennad, ja lugupeetud õpetajad. Ma tahtsin kolm asja öelda, aga praegu tuli neljas meelde. Pole siin plaksutada midagi, kui te Eesti Vabariigi hümniga kaasa ei laulda, õppige hümn ära ja siis saame viie aasta pärast uuesti kokku. See ei kõlba mitte kuhugi, et lastakse kooril hümniga laulda, nii nagu seda Kremli kaupmehed viiskümmend aastat tegid.

Tegelikult tahtsin ma rääkida sellest, kuidas ma kooli astusin, aga sunniti mind rääkima sellest, kuidas sellest koolist välja astusin, neljakümne kaheksandal aastal. Neli paralleelklassi, mis oli sellest tingitud, et Teises maailmasõjas olid kahel armeel meie Eesti koole katki pommitanud. Ja meie lõpukogunemine oli kooli kolmanda korruse koridoris. Oli üks väga pikk laud neljale paralleelklassile. Ja siis tõusis üles astronoomiaõpetaja, tituleerisime teda oma direktoriks, väga hea direktori Nikolai Remneli kõrval, ta oli sõjaline direktor Teaste, ja ütles meile: „Olgu teie kohal alati sinine taevas, tehke tööd nii, et teil sõrmed oleksid mullast mustad ja olgu teie südames alati valge lootusekiir.“ Ta arreteeriti mõni nädal hiljem.

Ja vaadake, kui me tahame lugupidamist avaldada oma koolile, õpetajatele, kooliõdedele, -vendadele, siis mõelgem selle peale, kui ränka hinda tuli maksta lootuse eest. Ja õppigem Eesti hümniga korralikult laulma.

Mu teine märkus. Haridus. Eesti tugevus on mõistagi meie riigis, meie kaitseväes, aga tankidest ja kahuritest suurem relv on see, mida me kanname oma kahe kõrva vahel. Eesti haridus. Eesti kultuur. Vaevalt, et see kellelegi oleks uudiseks – mida väiksem on riik, seda võimsam on see, mida me alati endas kaasas kanname. Millega me oleme suutnud säilitada seda, mille kaudu me üldse oleme riigiks kujunenud, oma keelt, oma kultuuri. Ka nendel aastatel, kui direktor Teaste kinni viidi.

Ma olen imelikul kombel kirjutanud nendest asjadest aastal 1997, ajalehes Noorte Hää. Olin ka natuke üllatunud, et see jutt ilmus. Ma tahtsin mingisugusel viisil väga selgesti esitada oma vaadet kultuurile. Ja see jutt ilmuski pealkirja all „Kirjandusest ka antropoloogiliselt“. Mul olid selleks ajaks juba välja kujunenud omad vaated ka sellele piirkonnale ja ma ütlesin, et kui inimene sünnib maailma, see ei ole inimene. Ta on inimese võimalus ja selleks, et seda veel realiseerida inimeseks, peab ta sündima kultuurikeskkonda. Kultuurikeskkond algab merepõhjast.

Ja siis astub jõudsa sammuga kultuurikeskkonda perekonna kõrval kool. Koolis me kujundame inimest mõnevõrra veel, sest tegelikult inimene on kaunis valmis juba siis, kui ta kooli astub. Kool enamasti lisab ainult, kool võib natuke parandada, kool võib esile kutsuda tasakaalu humanitaarsete huvide ja reaalhuvide vahel. Aga kooli osa inimese kujundamisel tuleb pärast perekonda ja ta on määratult suur. Kui me seal vea teeme, siis inimene ei astu mitte sellesse ainsasse elukõlblikku keskkonda, mis toodab uuesti inimest ja ta emakeelt ja kultuuri, riiki, sellele populatsioonile igavikku. Ja sellepärast on mul vaatamata oma väga hea sõbra Ain Kaalepi vastulausele hea meel, et Kristjan Jaak Petersoni sünnipäev on tehtud eestikeelepäevaks. Muidugi oli Ain Kaalepil õigus, et tegijate heatahe käis üle tegijate haridusest. Muidugi oli õigus, kui ta ütles, et ta ema on venelanna. Võibolla selles ongi asja väärtus. Võibolla selles mehes, kes kirjutab: „Kas sellegi maa keel laulutules ei või igavikku endale otsida?“ peaksimegi nägema väljakutset, tänase päeva väljakutset, kujundada niisugune Eesti riik, kus oleks üks riigikeel, kõigi poolt austatud, ja mitmed emakeeled. Meie ülesanne ei ole mitte siin küpsetada kasahhidest, venelastest, soomlastest või sakslastest eestlasi. Me tahaksime, et kõik lilled õitseksid siin. Me tahame näidata eeskujuga, mitte ainult nendele, kes elavad idas, vaid ka neile, kes elavad läänes. See-eest nii rasket ülesannet, mida lahendab praegu Eesti riik, ei ole suutnud lahendada ükski Euroopa riik. Ja võibolla just see, et me selle ülesandega toime tuleme, ongi kõige väärtuslikum ajaloo kogemus, millega Eesti vabariik astub tagasi Euroopasse ja millepärast Euroopa uudishimult ja vaimustunult tuleb tagasi Eestisse, sest me ei ole siit mitte kunagi, mitte kuhugi läinud.

Kallid sõbrad, kolmas teade, on mul siin taskus. Vabandan teile ette. Möödunud aastal kohe pärast vabariigi aastapäeva olin Inglismaal, Londonis. Ja pärast sõitsime ühte Bradfordini, kus on üks aktiivsemaid eestlaste keskkondasid Inglismaal. Seal astus mu juurde mees, kes andis mulle üle järgmise kirja.

„Nõmme gümnaasium. Tallinn, Nõmme.

Kallis Nõmme Gümnaasium. Üle viiekümne aasta tagasi tulin mina sinu uksest sisse ennast õppima ja täiendama. Elu jooksul on minule sellest minevasest õppimisest kasu olnud. Mina soovin kõikidele õppejõududele palju tervist ja edu tulevaste generatsioonide koolitamiseks. Kõikidele õpilastele edu ja õnne tulevastele

eluteedele. Lisan siia juurde minu isikliku kingituse Nõmme Gümnaasiumi fondile palvega Eesti Vabariigi presidendile Lennart Merile selle teile minu nimel üle anda.

Südamliku tänu ja tervitustega, Kalju Ellik.“

Härra Ellik, ma tänan teid!

Kallid kooliõed ja koolivennad. Täna olen üks teie hulgast. Aitäh, et ma nii heas seltskonnas viibin. Ja olgem lõbusad! Aitäh!